

RØÐA Á FLOKSTINGI TJÓÐVELDISINS 2011

Frælsi og búskaparlig endurreisn í leigaðum hølum

Hevur nakar roynt at búgva til leigu ? (Hondina upp ...)

Hevur nakar havt kensluna av, at her tørvar einum bert fyribils loysnir – onki varandi – tí tú veitst at tú ert á veg avstað aftur ? (Hondina upp ...)

Sjálv havi eg roynt hetta. Bæði í útlondum, men eisini her heima í Føroyum, áðrenn føtur vórðu settar undir egið bord í keyptum húsum.

Kenslan av, at hetta ikki er títt egna ger, at tú noyðist við fyribilsloysnum. Hetta er ein keðilig kensla, og ger eisini at tú støðugt velur tað tú helst vil frá – hetta kann bíða til seinni. Tú velur ofta tær lættaru og skjótari loysnirnar, ið eru bíligari uppá stutt sigt, men ikki varandi íløgur, ið løna seg yvir tíð.

Nakað somu kenslu fæst tá hugsað verður um, hvussu vit innrætta okkara samfelag í dag.

Vit húsast í dag í hølum sum vit eiga, men hava givið umsitingarrættin til annan. Afturfyri fáa vit ávíst gjald, men tann, ið umsitir ognina, fær nógv størri vinning burturúr, at umsita ognina.

Samstundis merkir valda loysnin, at tá vit hyggja eftir loysnum á, hvussu vit skulu innrætta okkara leigaðu høli, so leita vit eftir, hvussu okkara umsitingarpartur hevur valt at innrætta síni høli – og gera líka. Hetta hóast talan er um heilt øðrvísi og 100 ferðir størri høli.

Hetta gera vit, tí tað er lættari her og nú at kopiera – ein fyribils loysn. Talan er ikki um eina verandi loysn, ið loysir seg yvir tíð.

Úrslitið er hareftir.

...

Tá vit í dag viðgera evnið búskaparlig endurreisn – so er talan um búskaparlig endurreisn í leigaðum hølum. Hetta er ein avbjóðing. Lættari var, um vit høvdu keypt hølini og havt fullan umsitingarrætt, men soleiðis er ikki.

Tað er tó møguligt at síggja burtur frá hesum, og velja at gera haldbærar loysnir fyri innrætting av okkara samfelag – loysnir, ið eru burðardyggar bæði nú og í framtíðini.

Vit hava tørv á eini leiðslu, ið sigur, at nú er nóg mikið av fyribils loysnum fyltar í flytikassarnar.

Vit skulu hava nýggjar loysnir.

Ein háttur at gera hetta er, at vaksa talvuna reina – tóma høluni.

Hugsíð tykkum, at vit øll fingi í boði, at skipa føroyska samfelagið av nýggjum.

Ímyndi tykkum at tit eina løtu fingi møguleikan at síggja burtur frá verandi bygnaði og innrætting, og kundu byrja av nýggjum, sum var hetta fyrstu ferð samfelagið varð innrættað.

Nýggja grundlóg.

Nýggjan almennan bygnað.

Nýggjan skúlabygnað.

Nýggjan bygnað í heilsuverkinum og almannaverkinum.

Nýggja skattaskipan.

Nýggjan bygnað í fyrisingini o.s.fr.

Hetta ljóðar utopiskt, men er kortini ikki so langt frá veruleikanum. Tí hvat er tað sum forðar ?

Tað er fyrst og fremst okkara egna hugsan, ið forðar ... saman við manglandi leiðslu og visjónum fyri landið.

Okkara samfelag er ikki sum USA við XXX mió. fólkkum, ikki sum Týskland við XX mió. fólkkum og heldur ikki sum Danmark við 5-6 mió. fólkkum.

Vit eru 49.000 fólk. Tað svarar til mongdina av fólkkum, ið eru í Parkini í Kph. tá fótbóltsdystir eru ella konsert. Hetta svarar eisini til ein minni býling í einum stórbýi.

Tað er munandi lættari at venda eitt fýramannafar á Havnarvág enn Norrønu. Tað sama ger seg galdandi tá umræður at broyta smá samfeløg í mun til stór ... um vit duga, vilja og hava røttu fólkinum at leiða landið.

Í dag hava vit hartil bundið saman 80% av okkara landi í eitt vegakervi, soleiðis at møguligt er at koyra úr Gásadali til Viðarreiðis. Nýggjar ferjur binda restina av landinum saman og samskiptismiðlarnir gera, at vit kenna sum sita vit í sama rúmi, hava vit bert okkara farteleson / smartphone við okkum.

...

Jú, sannliga er tað fyrst og fremst okkara hugaheimur, ið forðar okkum í, at síggja stóru møguleikarnar í okkara lítla landi.

Heldur enn at síggja enormu møguleikarnar í, at vera eitt lítið land – og stóru fyrimunirnir vit hava tí vit við hesum skjótt kunnu tillaga okkum og skipa okkara land so væl sum møguligt, alt eftir hvussu fyritleyrtir o.a. broyta seg

... ja, so tosa vit mest um, hvussu stórir vandi tað er, at vit eru so lítið land, so fá fólk, so fjarskotin o.s.fr.

Um vit bert lata eyguni upp, so hava vit veruliga heimsins besta møguleika fyri at vera undangonguland á so ómetaliga nógvum økjum. Ikki minst tá umræður at skipa okkara

samfelagsbygnað so gott sum møguligt, og serliga tá umræður at skapa broytingar fyri at fáa búskaparliga endurreisn.

...

Missjón Føroyar

Londini rundanum okkum stríðast fyri at finna út av og síðan marknaðarføra, hvør teirra unika støða er – bæði hvat definerar tey innanhýsis – men eisini hvat tey serliga kunnu geva til alheimssamfelagið.

Hetta er nakað eisini vit hava tørv á at staðfesta.

1. Fiskivinna – matvøra, vitan, tól
2. Alivinna – matvøra, vitan, tól
3. Havgransking
4. Ferðavinna / KT-vinna / Skipan av fleksiblum almennum loysnum ?

Vit hava møguleikan at velja, at okkara samfelagsbygnaður skal gerast okkara serstaka íkast til umheimin – og samstundis til okkum sjálvi.

Vit kunnu skapa ein nýggjan bygnað, ið livir upp til krøvini í skandinaviska vælferðarsamfelagnum, men er einkul, flexibul og skjóttur at tillaga til broyttar fyrirteytir.

Tað sum hevur verið fer IKKI altíð at vera

Vit halda at bara tí tað altíð HEVUR verið trupult og langdrigið at skapa veruligar broytingar, so FER tað altíð at vera trupult og langdrigið. Men hví tað ?

Hvør væntaði at

Samskiftis

Inntøkusiðan

- Skattur og avgjöld
- Vinnulívsmenning
- Blokkur

Útreiðslusiðan

- Útbúgving
- Mentan
- Almanna- og Heilsuverk
- Íløgur í infrakervi

Búgva í eignum landi til leigu.

Vit hava í dag eina stóra flytieskju – hava fylt í hesa við alskyns tingum, fyríbils tingum.

1. Uppskot til nýggja skipan av almanna geiranum – aðalráð, stovnar, ráð, nevndir v.m.
 - T.d. 5 aðalráð
 - T.d. Eitt heilsuverk
 - T.d. Ein felags kærustovnur fyri alla almenna fyrisiting
 - T.d. Skipa fólkaskúlan í færri einum runt landið
 - T.d. Samanleggja størru stovnarnar í almannaverkinum saman
 - T.d. Skipa øll tilboð til børn, ung og vaksin við serligum tørvi undir einum stovni – uttan mun til tørv á tilboði stuðul, umlætting, ráðgeving, fólkaskúli, eftirskúli ella víðari útbúgving.
 - T.d

Fólkatalið

Smá 48.000 í 1990 – góð 43.000 í 1996 (-9,3% eftir 6 árum) og í 2004 komin upp á 48.000 aftur. Men síðan tá ongin stórvegis broyting liggur millum 48.000 og 49.000 seinastu 7 árin. Stór framgongd 2004-2007 ongin vøkstur – nú stendur í stað – ongi størv aðra staðni og góð ALS skipan.

Undirskot av kvinnum á – 2000-2400. Alsamt fleiri kvinnur fara undir hægri útbúgving, og alsamt fleiri, ið fara undir hægri útbúgving uttanlands koma ikki aftur. Hetta er ein stórus trupulleiki.

Frælsi

- Passið
- Pengaseðlarnir
- Uttanríkispolitiska heimildarlógin

Gevast við at liva í leigaðum hølum – skulu seta føtur undir egið borð, og innrætta okkara heim og samfelag soleiðis at hetta fær langtíðar loysnir, ið eru tillagaðar til okkum og sum ger, at vit rúma fleiri enn 50.000 fólku – gjarna 100.000 fólku ár 2100.